

המוכר שדרו פרק תשיעי ערכין

לב.

עין משפט נר מצוה

ב א מיי פ"ג מהל
שמיטה וזכו הלכה יא:
מא ב מיי שם הל"ב:
מב ג מיי שם הל"ב:
מג ד מיי שם הל"ג:
מד ה מיי שם הל"ד:
מה ו מיי שם הל"ה:
מו ז מיי שם הל"ו:

(א) נע"י פירוש הערוך בערך
[תנ"ך] (ג) מגילה ג' א'
(א) [שבעות טו.] מגילה ג' א'
(ד) [עין ל"א] (א) נע"י
כתוספת חזקוני ספ. ד"ה
א"ע"י.

תורה אור השלם

1. ואם לא יקאל עד מלאה
לו שנה תמימה וקם הבית
אשר בעיר אשר לו חזקה
לממנה לקנה אהוה
לדרתיו לא יצא ב"ב"ל.
ויקרא ה' ה'
2. ותורדם בחבל בעד
החלון כי ביהת בקיר
החומה ובחובה הקיר
יושבת.

לעזי רש"י

מישטי"ר. ארון כלים.

רבינו גרשום

משה איצטרך [בניו]
לתקוני נתינה שלא לבית
כגון זה [שחולש מעותיו
בלשכה: והלל מאי
דאיצטרך ליה תקין. הא
בעלמא בין בפניו ובין שלא
בפניו מדעתו אין בעל
[א]: מתני': כל שהוא לפני
מן החומה כגון בתים ובתי
מרחצאות ומגדלים ושוכנים
וכל כיוצא בהן: חייזן בבתי
אע"י חומה ותלתיין עמה
לעזי רש"י חז"ל: חז"ל
השדות שאם יש שדות
[בתוך] חז"ל: חז"ל: חז"ל:
בית הבנוי בחומת חז"ל:
יהודה אומר אינו נחלט בבתי
ערי חומה לפי שהוא דומה
לאלו עומד חוץ לעיר: ר'
שמעון אומר ביהת החזקין.
של בית הוא חומתו ודומה
למגדל שהוא עומד בחומה
ונחלט: גמ': [בית] חז"ל:
וקם הבית אשר בעיר אר
לו: אלא בית שהוא אר
דירה שחלט: ת"ל בית
דמי לבית למעט שדות
דברי ר' יהודה: ואלא לר'
מאיר דאם כתיב בית ומשע
לו: אלא בית נחלט ולא
שדה: חולסות. הל"ב:
ומצולה. עומק בעלמא שיש
בה מים שאין ראוי לזרעה
ואינו זומין כ"כ לבית אר
לר' יהודה דמפטע שדות
ממעט נמי הני דרמו לשרה
דלית בהו ויהי לר' יהודה
רבעי לברוי אפי' שדות
שדות מגדלין לא מצו לברוי
משום דרכות בית אבל
חולסות ומצולה דרמו לבית
למגדל וכו' הכי נמי דסבר
התנאי.
סירטא: ר' שמעון סבר
בשפטיה דקרא. נמי שהוא
משמע כי ביהת בקיר החומה
ואפי' הכי ובחומה היא
יושבת פי' לפנים מן החומה:
ויהת סבר בחומה היא
יושבת. כתיב לא בעיר חומה
כלומר אינו כלפינים מן
החומה: מתני': א"ר
שגגותיה וחומתיה.
דאמר שלל החומה האר
מלאה גגת ואיכא דאמר
שגגותיה משפיעין עד הארץ
וחן ה' חומות: גמ': [ומה]
דרכים: כתיב לו חומה סביב.
חומה [משכן] סביב לעיר
בעיניו: ולא שור איני. חומה
של גגות: סביב. דרמיכי בתי
החצרים אשר אין להם חומה
סביב מכלל דבתי ערי חומה
צריכי חומה סביב: א"ר
לוא חומה. באלף חז"ל
כלומר א"ר שראו לו עכשיו
והיה לו קודם לכן נידון בבתי
ערי חומה: [קצרה הישנה
שבתחום ציפורין].

ז) צעל כרחו. שהטילתם צביתו כי ה"ג דתקין הלל צמתני': שלא
בפניו. כגון זה שהיה נטמן ומשום דתמתי לרעיותא איכא דשלא בפניו
הוא ובעל כרחו הוא משום הכי איצטרך ליה להלל לתקוני: מאי
דאיצטרך ליה ספקו. ואי הו' נמי לוקח הסם ולא הו' צעי לקבוליהו
הו' איצטרך להלל לתקוני דבעל כרחו

תהיו נתינה: י"א] גמ' ג' גמ'. וקס
הצית אשר צעיר (ויקרא כה):
מגדלות. [ג] משטי"ר וקצועה בקרקע:
ס"ל צית. והני דלעיל דמו לצית:
חולסית. מקום [ג] שאינו ראוי
לזרעה איכא צינייהו לשדות ממש
לא קאמר רבי מאיר דהא צית כתיב
ציה אלא חולסית ומצולה קמרצי דדמו
לצית דלאו צעיר זרעה ניטה ורואיין
לצית י"ז צית חולסית לטול משם
אצנים ומצולה לטול י"ח מן חול רבי
יהודה סבר כשדות דמו: והסניא.
נתינתא: כפשיטא דקרא. לחזקין
דציתא צמוך חומה וקאמר צמומה
היא יושבת כלומר צעיר חומה היא
יושבת: מתני' שגגותיה חוממה.
שלא הקיפוה חומה אלא הקיפוה
צבתים ותכופות הצבתים זו לזו כחומה:
שלא חזיקוה. שכלל אמת ואמת שני
בתים מיקרא עיר: קלרה. שם עיר
קטנה שמתוך לציפורי: גמ' שור
איגרי. שגגותיה חוממה: לוא חומה.
לוא כתיב משמע לא ומשמע לו כלומר
אין לו עכשיו והיה לו חומה קודם
י"ח הו' נמי צית חלוט צהו: מאי קאמר.
וכי אין עיר מוקפת חומה בגליל אלא
גמלא ובעיר היקדן אלא י"ג גדוד:
עד

מי איכא מידי דאורייתא משמטא והתקין הלל דלא תשמט ומשני
בשביעית צומן הזה דרצנן ופרש"י והלל כרבי סבירא ליה דלאמר
שביעית להשמט מלוה צומן הזה דרצנן ואע"ג דהלל צבית שני הוה
סבירא ליה דצבית שני הואיל ולא היה יוצל נוהג לא היה נוהג
שמיטה מדאורייתא ולאמרין מנו

יזבלות לקדש שמיטין מדרצנן קאמר
וכאן משמע דצבית שני היה יוצל נוהג
מן התורה וכן משמע צבירות
פרק ארבעה ממוסרי כפרה כסופו
(דף י"א.) ויתנו י"ז ידיהם להזילא (את)
נשיהם ואשמים וגו' אמר רב סמל
מלמד שכולן שפחה חרופה צעלו ושפחה
חרופה היינו חזיה שפחה וחזיה צת
חורין המאורסת לעצד עברי ואמרין
צפרקין דלעיל (דף ע"ג.) דאין עצד
עברי נוהג אלא צומן שהיוצל נוהג
אלמלא נהגו יזבלות צבית שני וי"ל דע"כ
דאין הכי נמי דנהגו יזבלות צבית
שני ואע"ג דכל ישראל לא חזרו צימני
עזרא דכתיב (חמיה ז) כל הקהל
כחדה ארבעה רבוא אלפים שלל מלאות
וששים ומיהו מכל שצט ושצט חזרו
מקלטן והיו שפיר כמו כל יושביה עליה
דלאמרין לקמן שמנו יזבלות אע"ג
דלא חזרו כולן והיה דפיק השולל
(גיטין דף נ"ג.) ז"ל דהלל לאו לדיה
תקין אלא יודע היה שהצית היא
עמיל ליתכד ולפיכך תקין פרוצול
ואע"ג דצעי הסם הלל כי תקין
פרוצול לדיה הוא דתקין או לדרי
עלמא תקין היה לאו לאצ"י קצעי
כי אם לרצא דמתוך הסם הפקר
ז"ד היה הפקר:
מדאיצטרך ה"ג
נתינה בעל
כרחו י"ט] כן הו' נתינה הא בעלמא
נתינה בע"ב] לא הו' נתינה.
לא) (פשיטא דאין לו ללדס לקבל ממנה
צעל כרחו ולא הו' נתינה ואל"ת וכי
איצטרך ליה להציל רחיה על זה
דנתינה צעל כרחו לא הו' נתינה
פשיטא דאין כן לו ללדס לקבל ממנה
צעל כרחו ועוד היכי פליג על זה
רב פפא וי"ל דולאי ממנה דרשות
שאין לו שום צורך פשיטא דלא הו'
ג) צעל כרחו ורב פפא נמי לא פליג על
זה אלא צמתנה שיש בה צורך פליגי כמו
הכא דלמנה צעל כרחו ולא הו' נתינה
לי מאתים זה שהיא צריכה כדי לקיים
תנאי הגט וכגון קבלה דמתני'
ידן [אצל] היכא דאיכא חובה לנתון
הלוהו או שהפקיד אלנו צישוב לא יחזיר
לו צמדבר משמע הא צישוב מחזיר לו צעל כרחו ואם תאמר הא דתנן פסקי מי ששחזו (גיטין ע"ד.) וס' הרי זה גיטך על מנת שתתן לי
איצטלמי ואצדה איצטלמו רבן שמעון בן גמליאל אומר תתן דמיה והסם מיירי אפי' צעל כרחו דבעל מדפליגי רבנן עליה ואמרין איצטלמו
דוקא קאמר כה' מו צעי הסם בגמלא האומר לאשה הרי זה גיטך ע"מ שמתני מאתים זה וזכר ואמר לה מחולין לך מהו תיבעי לרבנן
תיבעי לרשב"ג תיבעי לרבנן עד כאן לא קא אמרי רבנן הסם אלא היכא דלא אחליה לגבה אבל הכא הא קאמר מחולין לך כן והא ע"כ
דאמרין רבנן איצטלמו דוקא קאמר צעל כרחו מיירי דאי מדעמו לא גרע ממחולין לך ואפ"ה קאמר רשב"ג תתן לו דמיה אלמלא סבירא
ליה לרשב"ג דנתינה צעל כרחו הו' נתינה ואל"ת היכי קאמר רבא הכא דלא הו' נתינה וי"ל דלרצא מיירי הסם דלאמר רשב"ג תתן לו
דמיה מדעתיה קאמר ואפילו הכי לרבנן איצטלמי דוקא קאמר ואינה מגורסת והיא צעיל צעיל דהתם אינה חליצה דרצא דלרצא דואי חליצה
דרבנן אפילו מחולין לך לא מניו ואם תאמר לרצא דס"ל דאפילו צעיר לא הו' נתינה ע"כ א"כ למה היה ללוקח להטמין לימאל לא מקבלתיה
ואל לא הו' מן נתינה והחליטו לו אחר י"ב חצאים וי"ל דאם היה צעיר היה צוט צמנו לא לא היה מקבל לא"ת משמע דלרצא אפילו
בפניו בע"כ לא הו' נתינה והכי מניי להוכיח מהכא בפניו והלא תקנת הלל לא הייתה כי אם שלא בפניו וכי איצטרך ליה להלל לתקוני שלא
בפניו אבל בפניו צין מדעתו צין צעל כרחו הו' נתינה כדמתקין ליה רב פפא וי"ל דמוכח הכי דאם איתא דפניו הו' נתינה צעל כרחו
לא הו' צריך להילל לתקוני שלא בפניו להיות חולש מעותיו לנשכה דהא אפשר לזכות לו ע"י אחר אלא שמע מינה מדאיצטרך ליה להלל
לתקן נתינה צעל כרחו הא בעלמא כו' ורב פפא דמתקין ליה לית ליה האי סברא: חולסית. פירש"י לטול משם אצנים ומצולה
ליטול משם חול רשב"ג צ"ב (דף ע"ג.) חולסית לטול הימנה זכוכית ומצולה כמו (צרכות דף ט:.) מצולה של דגים:
אשר י"ז חומה. פירש רש"י לוא כתיב משמע לו ומשמע לא כלומר אין לו עכשיו והיה לו קודם לכן וליני כן בחומשין מדויקות [מן] כתיב [מן] לא
באל"ף וקרי בוי"ו] ס' (בבב"א ולא קרי באל"ף) כ"א קאמר. וכי אין עיר מוקפת חומה בגליל אלא גמלא ובעיר היקדן אלא גדוד ואם
תאמר אמאי לא פריך כמו כן אממני' ויש לומר דפיקא שפיר אצרייתא לפי שדקדקה וימר דמפרשא צדיה גמלא בגליל וגדוד צעבר היקדן:
הכא

מובא רש"י

לא הו' נתינה. ונבי נני
לדמיטא הוא לא מקין הלל
(גיטין ע"ד.) שלא בפניו. כי
הא שאני בלשכה (שם.) מאי
דאיצטרך ליה תקין. דהא
שהיה נטמן והתקין דעל
כרחו ואלא בפניו תהא נתינה,
ואי הוה נמי קמי מתן ואמר
לא מקבלתיה הו' איצטרך
להלל נמי לתקוני דמיהו
נתינה, אלא מה שלא הוצרך
לא הוצרך, ונבי נני דלדמיטא
הו' לא קיימת מקמתה דהלל
שורח ולא שור
איגרי. צבתי ערי חומה כתיב
ערי חומה ולא עיר שאין לה
חומה כתיב עלמא אלא מוקפת
בתים סמוכות לו וזו וחומות
לחומות אל בתים עשות חומה
לעיר. והיינו שור איגרי
שגגותיה חוממה, גג
מתגמלנין איגרי (מגילה ה:.)

שינויי נוסחאות

[א] דר שמי בר אשי ודילונא
[ב] איחא נתינה איכא
(שם) וברא בהג"ר ר"י פ"ט.
[ג] ומצולה רבי יהודה אומר
בשדות ר' מאיר אומר
בבתים (דף י"ז) וישבת ר'
שמעון סבר. ה"ל ר"ש סבר
כי ביהת בקיר החומה וי"ל
סבר חוממה פ"ו הש"ס. ואינו
ניקבת רש"י ז"ל (שם).
[ד] כדבר הממנה מוקפת,
[ו] ומגלא ודודו וכן להלן
(שם) [ז] ומגלא ודודו ויזכר
(שם). [ח] רבי אלעזר בר
(שם). [ט] לא. ס"פ א"ל (שם).
[י] ומגלא ודודו ויזכר
(שם). [יא] מיתב גמ' מתקן
(שם). [יב] משטי"ר ובלשון
אשמיטא ויפטיא וקצוטה
(שם). [יג] חולסית מקום
סלעים שאני (שם). [יד] הצית
חולסית (שם). ע"ז לטול
משם חול (שם). ע"ז הו' נמי
(שם). [טז] אלא דודו (שם).
[יז] ז"ל דרבי. י"ל כרחו כו'
(שם). [יח] ז"ל. [יט] רש"י מ"ו.
[כ] גמ' לרצא דלרצא כו'.
[כא] נתינה צעל כרחו (שם).
[כב] דלמנה צעל כרחו (שם).
[כג] י"ז ק"ל דאצ"י הסם
(שם). [כד] י"ז ק"ל דאצ"י
רבנן (שם). [כה] נתינה
וחלולת (שם).
[כז] מוקפת אלא כתיב
(שם). ע"ג ז"ל.

שיטה מקובצת

תוס' ד"ה מדאיצטרך וכו'
י"ד הודאי מתנה וכו'.
גליון. כדלכא דבעלמא לא
הו' נתינה, לענין מתנה לא
לאשמרין.
דמלאה דפשיטא היא דאין
אדם זוכה בע"כ במתנה
שנתון לו חבירו, ולענין
פירעון חוב פשיטא דממעיל
בע"כ מופטו ליה אם זרק
החוב בחיקו שני מלוה, וכן
לענין פקדון נמי ידחת כפי'
הגזול בתרא (ביק קיה).
הלה מחבירו או שהפקיד
אצלו ביטובו כו' הא ביטובו
יחזיר לו אפי' בע"כ, והבא
אחרי כדבר שהוא זקוק
לקבל מחבירו וחיברו יש לו
זכות כדבר אחר כגדוד כגון
גג על תנאי דמתאים זה
הכא

ובתי ערי חומה, והא דלא חייש רבא לוקיטיא דרב פפא משום דאם איתא דבע"כ הו' נתינה בפניו ה"ה נמי שלא בפניו ולא היה הלל מתקן לנשכה, ואי משום לייחודי דוכתא לנתינת המעות אפשר שיזכה לו ע"י אחר, וא"ת ואי לא שמח נתינה למה היה נטמן, וי"ל משום דמכסין מנייה לא היה מקבלם, או יהיה יא שמא יכפוחו ב"ל לקבל. ה"ר ש"י ז"ל: